

Jakatics-Szabó Veronika

**A mitológiateremtés aspektusai a kortárs
művészetben és művészetpedagógiában**

című doktori disszertáció

TÉZISEI

2015

Témavezető: Prof. Sass Valéria Dr. Habil DLA

Doktori értekezésem a mitológiateremtés kortárs művészeti jelenségének és jelentőségének kutatásával foglalkozik. Ennek során megkísérlem a mitológia és a mítosz jelenségét minél több oldalról körüljárni. A mítosz szó jelentése, a mítosz mint gondolkodási forma értelmezése a téma első lépései. A következőkben megvizsgálom, mit jelent a mitológia és a mítosz a vallás, a tudomány, a Jung-i pszichológia és a kortárs művészet viszonylataiban.

A mítosszal kapcsolatos kutatásaim során azt a feltételezésemet szeretném bizonyítani, hogy a mítosz egyik legmeghatározóbb, legelemibb tulajdonsága kollektivitásában, közösségi jellegében rejlik, amelyet a mai napig megőrzött. Ebből az következik, hogy ennek a jellegnek jelen kell lennie akkor is, amikor a kortárs művészetben mitológiai vonatkozású, mítikus szellemiségű műalkotásokkal állunk szemben. Alaptézisem a dolgozat megírásakor, hogy a mitológia valódi mélységében a közösség, a kollektivitás felől értelmezhető.

Számos mitológiával rokonítható mai művészeti jelenséget a szakirodalomban „individuális mitológia” címkével illetnek. Felmerül azonban a kérdés, hogy hogyan lehet individuális az, ami alapvetően közösségi? Milyen változásokon megy keresztül az eredetéből adódóan kollektív karakterű mítosz, amíg egy kortárs művész individuális, médiumoktól független, egyéni alkotásává alakul át?

Kutatásaim során tehát előfeltételezésem, hogy minden individuális mítosznak és szimbólumnak vannak kollektív gyökerei; többek között – nyilvánvaló módon - ez teszi lehetővé a kapcsolatukat a közönséggel. A „személyes” mitológia így minden esetben kollektív motívumokra vezethető vissza (függetlenül attól, hogy ez mennyire tudatos folyamat a művész vagy akár a befogadó számára). Az ősi (jel)képek művészi formába öntése C. G. Jung szerint a jelen nyelvére történő fordítás, amelynek célja, hogy az archaikus képek a mai befogadó számára is élők, érthetőek legyenek. Szintén jól illeszthető a mítosz kortárs művészeti jellegzetességei közé szoros kapcsolata az emlékezettel. A kortárs művészetben megkerülhetetlen emlékezés-diskurzus a mítosz nézőpontjából új megvilágításba helyezhető.

Mindezek mellett megvizsgálom a mítosz szerepét és jelentőségét a mai társadalmi változások és a művészet befogadásának folyamatai szempontjából. Disszertációm többek között arról is szól, hogy mit mondhat egy mítosz a ma emberének egy kortárs műalkotás

keretein belül? Hogyan befolyásolja a mítosz rejtett vagy nyílt jelenléte a műalkotás befogadásának folyamatát?

Ezt a részt követi értekezésem tulajdonképpeni fő tárgya: a mitológiateremtés mint kortárs művészeti szellemi áramlat feltérképezése. Ennek fontos eleme a mitológiateremtés kortárművészeti státuszának vizsgálata, helyének kijelölése az egyéb kortárművészeti szellemi irányzatok magyarországi és európai viszonyrendszerében. Disszertációmnak ez a része arra keres választ, hogy hogyan jelenik meg a kortárs mitológiateremtés az alkotói folyamatban és az egyes műalkotásokban? Mik az ilyen jellegű alkotásoknak a közös jellemzői? Mely XX. és XXI. századi gondolkodók életművéhez és elméleteihez lehet kapcsolni ezt a területet? Ezen kérdésekre dolgozatomban kortárs műalkotások bemutatásával, elemzésével találom meg a lehetséges válaszokat.

Értekezésemben abból a feltételezésből indulok ki, hogy – véleményem szerint – a jelenkori művészetben belül a mitológiateremtés az egyik legalkalmasabb művészeti kifejezési forma a közönséggel való kommunikációra (még akkor is, ha a mitológiateremtés részben behatárolhatja a művészi kommunikációt, mivel csak bizonyos fokig enged be olyan aktuális kérdésfelvetéseket, melyek nem köthetők a mitológiához. A mitológiateremtő közlésforma ezen korlátainak részletes kifejtése azonban már túlmutatott volna disszertációm keretein, ezért ez nem tárgya dolgozatomnak).

Értekezésemben arra a tényre koncentrálok, hogy a mitológiateremtő művészet egy általánosan ismert történetbe ágyazva közli mondanivalóját és ezzel elindít egy bizonyos, – a réginek az újrafogalmazott, aktualizált változatából adódó–, úgynevezett újrafelismerési folyamatot. A kommunikációt természetesen megkönnyíti az újrafelismerés.

Abban az esetben, amikor egy olyan mitológiai motívummal találkozunk, amely csak nagyon szűk körben ismert, esetleg már több ezer éve letűnt kultúrához tartozik, a néző számára ismeretlen, ezért az újrafelismerés mechanizmusa nem működik – akkor a mitológiai archetípus erőteljes pszichikai és érzelmi ereje tud a kommunikáció meghatározó tényezőjévé válni. A mitológiateremtés művészi kifejezőeszközeinek kutatása során tehát különös figyelmet fordítok a mitológiai motívumokat alkalmazó közlésforma közérthető jellegének bemutatására és annak a befogadóra gyakorolt hatásának vizsgálatára.

A mitológia témaköréhez kötődik a narrativitás aspektusa is, így ennek értelmezése is a szempontrendszerembe tartozik. Fontosnak tartom még a témakörhöz szorosan kapcsolódó pszichológiai vetület feltérképezését, ezen belül is a személyes és a kollektív tudattalan megnyilvánulási módjainak a kortárs mitologikus képzőművészetben való megjelenését. Ennek értelmében foglalkozom C. G. Jungnak a mitológiateremtés fontosságát bemutató munkáival is.

A disszertáció célja, hogy a mitológiateremtés XX. század végére és a XXI század elejére eső mozzanatait az általam fentiekben meghatározott szempontok alapján tanulmányozza. Értekezésemben azt mutatom be, hogy a mitológia kiemelt szerepe nem zárult le a klasszikus és a modern művészet történetével, hanem az napjainkban is jelen van a művészetben. Ezt a többé-kevésbé ismert ténytet a dolgozat saját szempontrendszerem szerinti megírásával igyekszem gazdagítani és sokrétűbbé tenni.

Disszertációmban körüljáróm a mitológiateremtő művészetnek a mai művészetoktatásban elfoglalt szerepét is. Kiemelten foglalkoztat a mitológiateremtés mint lehetséges inspirációforrás a rajztanítás módszertanában. A Képző-és Iparművészeti Szakközépiskola művésztanáráként, az iskola hagyományaihoz és jelenkori szellemiségéhez igazodva, kutatási jelleggel, a rajztanítás módszertanában próbálom ki ez irányú elképzeléseimet. Az oktatás területén folytatott kutatásaimban azt vizsgálom, hogy a mitológiai és mitológiateremtő motívumok milyen hatással vannak a diákok rajzi teljesítményére, tanulásuk hatékonyságára.

Jakatics-Szabó Veronika